

СТАНОВИЩЕ

за дисертационния труд на Карина Красиминова Симеонова
„ИНДИВИДУАЛИЗИРАНОТО ПОТРЕБЛЕНИЕ И РАЗВИТИЕТО НА КУЛТУРНИТЕ
ИНДУСТРИИ В ПЕРИОДА НА КЪСНАТА МОДЕРНОСТ“
за присъждане на образователната и научната степен “доктор”

от

Проф. д.н. Иван Димов Кабаков

Софийски университет „Св. Климент Охридски“ / ФФ

Катедра “История и теория на културата”

Професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата

Дисертацията на Карина Красиминова Симеонова разглежда една изключително интересна и същевременно актуална тема за индивидуализираното потребление и развитието на културните индустрии в периода на Късната Модерност, която има своите приложни измерения и значение за сектора на културата в България, свързани преди всичко с променения начин на потребление на културни стоки и услуги в условията на глобализация.

Актуалността на темата е извън всякакво съмнение както с оглед на протичащите процеси в съвременните общества и пазарни икономики, така и с дискретно изразения еманципаторски патос по отношение на очакванията за по-радикална промяна на потребителските нагласи в Република България с оглед на тяхната индивидуализация.

Темата на изследването предполага систематизация на различни и разнопорядкови понятия и категории, разбрани в тяхната историческа дълбочина, понякога изискваща и историческа реконструкция на процеси и явления в тяхната сложност и динамика, критично отношение към наличната литература по темата, чието изобилие е впечатляващо и същевременно задължаващо с разпръснатостта на позиции и тези в различни по характер и предназначение източници на информация, както и изследователска отдаденост, която е най-важната предпоставка за постигането на добри резултати. Всичко изброено е налично в работата на Карина Симеонова.

Дисертационният труд е изграден от въведение, три глави, заключение, литература на български и английски език и списък на снимките и илюстрациите. При реализацията на изследователските цели и задачи основно са използвани методите на документалното проучване и интервюто.

В текста на дисертацията логично и последователно се разгръща основната тема на изследването - индивидуализираното потребление в периода на Късната Модерност, разгледана във връзка с развитието на културните индустрии. Индивидуализираното потребление е представено като закономерен резултат от протичащите процеси в Късната Модерност, аргументирано въведена от докторанта като термин и понятие със специфичен обхват и съдържание, заедно с анализа на значими и относими теории по тази тема. Наблюдава се известна „стилизираност“ на изводите от разгледаните теории, която „спестява“ част от сложността и динамиката на обществените отношения, най-вероятно като резултат от „плътното“ следване и предоверяване на съответната теория. Така например редовно „изхвърляната“ през „прозореца“ традиция от различни автори, която по принцип няма място в техните теории, се връща през „вратата“ в текста на Карина Симеонова, при това на най-необичайни места, показвайки цялата сложност и противоречивост на протичащите процеси в съвременните общества. Това е направено максимално коректно като наблюдение и описание на наличните процеси на „терен“ от докторанта във втора и трета глава, но е необходимо да бъде осъзнато като „нормално“ и разбираемо отклонение на практиката от теорията, което изисква своята рефлексия.

Във *въведението на дисертацията* Карина Симеонова поставя акцент върху творчеството като ресурс за развитие на културата и по-конкретно върху Националната стратегия за развитието на творческите индустрии, която за съжаление остана само информация за размисъл, но не и програма за действие, поради нейното неприемане от публичните власти. Трябва да се има в предвид обаче, че творческите индустрии представляват само един от наличните модели на индустрии, свързани с културата. Правилно са разбрани и анализирани във връзка с *поставянето на проблема за индивидуализираното потребление* различни представи и теории за Модерността (с. 6), както и протичащите процеси след 80-те години на XX век и освобождаването от различни ограничения, което прави възможно индивидуализираното потребление, изискващо проява на творчество в „добавянето на душа“ (с. 14), за да се задоволят индивидуалните потребности, характерни за периода на Късната Модерност.

Специално внимание е отделено на теорията за Хипермодерността и консуматорския капитализъм на Липовецки.

В *първата глава* се прави теоретичната обосновка на изследваната тема и се изгражда понятийния апарат на дисертационния труд в пет „стъпки“ - консуматорско общество и култура, консуматорски капитализъм и по-конкретно неговата трета фаза по Липовецки, културни индустрии, индивидуализация и индивидуализирано потребление. Разгледани са и водещите теоретици от Франкфуртската школа, концепциите на Бодриар, Бауман, Едгар Морен и Норбърт Болц, както и значително по-късните идеи на Слейтър и Рифкин, за да се завърши със силната, но добре аргументирана в дисертацията теза, че „културата вече не е принадлежност, а консумация“ (с. 41).

Избраният алгоритъм за теоретична обосновка на изследваната тема позволява последователно и методично да се анализират промените в съвременните общества и теориите за тях, за да се (до)стигне до логичния извод, че индивидуализацията и индивидуализираното потребление са закономерен резултат от протичащите процеси. В това отношение обаче също е необходимо да се направи опит за систематизация на сложните и противоречиви отношения в съвременните общества като се представят например различните модели на културни и творчески индустрии, включително и такива разработени от икономисти като модела на концентричните кръгове на Тросби, вместо да се постави знак на равенство между културни и творчески индустрии, превръщайки ги в синоними, какъвто е изборът на докторанта.

Подобен подход би затвърдил позицията и на Карина Симеонова, че Късната Модерност не е еднозначна и едноизмерна, а противоречива, сложна и динамична, независимо от идентифицираната и добре аргументирана в дисертацията тенденция за индивидуализираното потребление като отличителна характеристика на съвременните общества и отрицание на масовото потребление и серийното производство на превърнатите в стоки преживявания на „класическата“ Модерност.

Във *втората глава* е направен анализ на понятия като „креативна класа“, „креативни индустрии“ и „креативен квартал“, предполагащи творческа активност при реализирането на индивидуализирано потребление в периода на Късната Модерност. Специално внимание изискват наблюденията и изводите на докторанта, относно творческите квартали в България – „Капана“ в Пловдив и „КВАРТАЛ“ в София, които са резултат от търсене на примери и анализ на реално съществуващи практики с неизбежните им проблеми и специфика при тяхната реализация. Трябва да се посочи

аргументирания извод до който стига докторанта, че индивидуализираното потребление е преобладаващо на преживявания, а не на предмети, изисквайки непрекъсната промяна, информираност и критичност (с. 92). Креативността не е панацея, но предлага решения на някои от проблемите в съвременните общества, е друг важен и добре „премерен“ извод на Карина Симеонова, който трябва да бъде подкрепен и с оглед на представената аргументация.

Третата глава разглежда индивидуализацията в областта на културния туризъм и малко встрани стоящата от туризма тема за дигиталните технологии като инструмент за индивидуализиране на културни продукти. В тази част от дисертацията се прави връзка между индивидуализацията на културния туризъм и културния капитал на туриста като предпоставка за разбиране и оценостяване, а не само на остойностяване на културното наследство (с. 134). Не са „спестени“ и опасностите от деконтекстуализиране и деисторизиране на носителите на памет, които в изобилие предлага туризма в периода на Късната Модерност като резултат от превръщането на туристите в „изпълнители“, генериращи сами впечатления и спомени (с. 137). Интересен е и статута на традицията. Тя би трябвало да е изчезнала при индивидуализираното потребление, според теоретиците, но непрекъснато се появява както в икономиката на преживяванията, така и при културния туризъм и културното наследство под формата например на „интересни традиции“ (с. 152). По същия начин както културните и творчески индустрии изискват „обяснение“ за своето съществуване в условия на деиндустриализация, така и присъствието на традицията в съвременността, трябва да постигне своето „признание“.

Направените препоръки, бележки и коментари не поставят под съмнение качеството на дисертационния труд и са своеобразно доказателство за неговата актуалност и полезност, както и способност да провокира научни дебати и дискусии. Поради посочените причини считам, че той би могъл да бъде успешно защитен и препоръчвам на научната комисия да подкрепи разглежданата кандидатура като гласувам *за* присъждането на Карина Симеонова на образователната и научна степен „доктор“.

5.05.2018 г.

г. София

Проф. д.н. Иван Кабаков